

Vodohospodársky spravodajca 1-2

ročník 57

dvojmesačník pre vodné hospodárstvo a životné prostredie

2014

P.F. 2014

Na pamiatku profesora Eugena Balona

4. septembra 2013 nás navždy opustil svetoznámy biológ, ekológ a ichtyológ v jednej osobe – Eugeniusz Kornel Balon, výrazná osobnosť a významný vedec, ktorý zásadným spôsobom prispel k poznaniu biológie rýb, pričom veľkú časť svojej kariéry venoval výskumu fauny rýb na Slovensku. Hoci boli jeho výskumné aktivity zamerané najmä na vývinovú biológiu, a neskôr aj na evolučnú biológiu, v rámci skúmania ekológie rýb sa zaoberal aj problematikou vplyvu vodohospodárskych stavieb na ekosystémy tečúcich vôd Slovenska.

Narodil sa 1. augusta 1930 v Orlovej (Sliezsko), vysokoškolské vzdelanie získal na Prírodovedeckej fakulte Karlovej univerzity v Prahe a po promócii v roku 1953 nastúpil ako odborný pracovník na Štátnu rybársku a hydrobiologickú výskumnú stanicu v Trnave. O rok neskôr prešiel na jej detašované Ichtyologické pracovisko do Bratislavy na Železnú studienku, ktoré v roku 1956, keď ho prevzala Slovenská akadémia vied, dostalo názov Laboratórium rybárstva.

V rokoch 1967 – 1971 pôsobil ako expert Organizácie spojených národov pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO) pri výskume priehradného jazera Kariba na rieke Zambezi v Zambii. Do Československa sa však nevrátil, rozhodol sa emigrovať. Usadil sa v kanadskej provincii Ontario. Krátku dobu pracoval ako vedecký pracovník na Katedre zoológie univerzity v Toronte. V roku 1972 prešiel na univerzitu v Guelphe, kde pôsobil vo funkcii docenta (1972 – 1976) a riadneho profesora (1976 – 1995), v roku 1995 bol menovaný emeritným profesorom.

Participoval na medzinárodných výskumných projektoch, napríklad pri výskume chránenej morskej oblasti Rincon de Guanabo na Kube (1965), jazier Kariba, Mweru a Tanganyika v Afrike (1967 – 1971), ichtyofauny horného toku Dunaja v Nemecku (1976 a 1984) a rieky Baram na Sarawaku (1980). Zúčastnil sa na expedíciách na Komorské ostrovy (1987 a 1990), na Okavango a Kalahari (1987) a na Zanzibare (1990 a 1991).

Je autorom (spoluautorom) 335 publikácií, z toho 11 kníh, 32 knižných kapitol a 151 pôvodných článkov v recenzovaných vedeckých časopisoch. Spektrum jeho publikácií bolo už od začiatku pestré, zaujal predovšetkým štúdiami o rozmnožovaní a ontogenéze rýb. Jeho práca „Rast plotice a revízia hlavných metód jeho určovania“ publikovaná vo vydavateľstve SAV v Bratislave roku 1955, dlhé roku slúžila ako návod a vzor pre ichtyológov v bývalom Československu. Významné boli tiež publikácie súvisiace s výstavbou vodného diela Gabčíkovo „Ichtyofauna

československého úseku Dunaja“ (1966) a „Vývoj ichtyofauny Dunaja, jej súčasný stav a pokus o prognózu ďalších zmien po výstavbe vodných diel“ (1967). Trvalým odkazom pre nás však ostáva kniha „Ryby Slovenska“ (1967).

Ako ichtyológ skúmajúci rybie spoločenstvá slovenských tokov, najmä však Dunaja, sa prof. Balon nepriamo angažoval aj v ochranárskych aktivitách. Známe sú jeho príspevky o možnom negatívnom vplyve výstavby Vodného diela Gabčíkovo, pričom prognózoval, že hlavné dosahy sa prejavia až po desaťročiach. Nedávne komplexné výskumy bioty Dunaja mu dali za pravdu. Vyzdvihnúť však treba aj jeho racionálny postoj k ochrane prírody. V publikácii „Vývoj ichtyofauny Dunaja, jej súčasný stav a pokus o prognózu ďalších zmien po výstavbe vodných diel“, ktorá vyšla v roku 1967, teda dávno pred začatím výstavby VD Gabčíkovo, napríklad na s. 93 píše: **...„považujeme za potrebné uviesť, že sa nestotožňujeme s názormi o nemožnosti plného zladenia záujmov technikov a biológov. Podľa nášho názoru spočíva otázka v tom, ako je kto ochotný rešpektovať poznatky toho druhého na dôstojnej odbornej úrovni a pre spoločný cieľ.“** V záverečnej časti publikácie, príznačne nazvanej „Doslov a prosba technikom“ pokračuje: **...„Jedným zo základných poznatkov, ktorý vyplynul z terajšej štúdie, je potreba zachovať všetky vody rieky vo vzájomnom a trvalom spojení pri súčasnom neobmedzovaní ich plôch. Len tak bude možné zachovať vyvážené spoločenstvá rýb o vysokej užitočnej produktivite. Rovnakou mierou je to platné pri riešení ideových otázok podobného problému – treba byť vo vzájomnom spojení a neobmedzovať rozsah pripomienok.“**

Na počesť prof. Balona sú pomenované dva druhy rýb: európska ostrižovitá ryba *Gymnocephalus baloni* Holčík et Hensel, 1974 a africká cichlida *Tilapia baloni* Trewavas et Steward, 1975. Prof. Balon je spoluautorom opisu ázijského sumca *Glyptothorax jalaensis* Balon et Hensel 1970.

Máme v pamäti jeho návštevy Slovenska (1991, 1993, 1995, 1997, 1998, 2001, 2004, 2007 a 2012), kedy nás vždy upútal zaujímavými prednáškami, obdaroval zaujímavými a potrebnými publikáciami. Navždy si však zapamätáme jeho humorné a láskavé slová a gestá, ktoré boli stálymi sprievodcami jeho komunikácie s nami.

Češť jeho pamiatke!

Vladimír Kováč a Karol Hensel

